

Προεδρείο: Κλ. Μαυροθαλασσίτου, Θ. Βούλγαρης, Χ. Ντόλκας

Πρόεδρος: Στην απογευματινή συνάντηση θα μιλήσει πρώτος ο συνάδελφος Κώστας Θεοχάρης, εκπρόσωπος του Συνεταιρισμού Τεχνικών Έργων. Θα ακολουθήσει η ομιλία του Εκπροσώπου του Κέντρου Μαρξιστικών Σπουδών κ. Ζαχαρέα και κατόπιν του Κέντρου Μαρξιστικών Ερευνών. Και μετά θα έχουμε τη συζήτηση

με όλους τους δημάρχους και τους συναδέλφους. Μόνο θα παρακαλέσω να μην ξεπεραστούν τα 20' από τους κύριους ομιλητές.

Παρακαλώ τον κ. Θεοχάρη.

Εισηγητής: Κώστας Θεοχάρης, Εκπρόσωπος Συνεταιρισμού Τεχνικών Έργων

Θεοχάρης: Αγαπητοί συνάδελφοι, το θέμα που ήθελα να θίξω σήμερα στην ημερίδα που οργανώνει το ΤΕΕ αναφορικά με τις δημοτικές επιχειρήσεις είναι ο Συνεταιρισμός. Συγκεκριμένα ο συνεταιρισμός ο οποίος μπορεί να έρθει σαν βοηθός και συνεργάτης της αυτοδιοίκησης πάνω σε πολλά θέματα και ιδιαίτερα σε χώρους που δεν έχει επεκταθεί μέχρι σήμερα η τοπική αυτοδιοίκηση, κύρια για ιστορικούς λόγους, αλλά και για συγκεκριμένες αδυναμίες που έχει η τοπική αυτοδιοίκηση στη χώρα μας.

Κατ' αρχάς πιστεύω ότι στη σημερινή εποχή που ζούμε όλη η ελληνική κοινωνία διακατέχεται από μία πεποίθηση αλλαγής και αυτή η αλλαγή κύρια συνίσταται στις νέες μορφές οικονομικής και κοινωνικής οργάνωσης σε σχέση με την αλλαγή των παραγωγικών σχέσεων στον τόπο μας και την προώθηση ενός μοντέλου αυτοδιαχείρισης.

Τα κύρια μοντέλα αυτοδιαχείρισης μπορεί να είναι η κοινωνικοποίηση, η δημοτική επιχείρηση και η συνεταιριστική επιχείρηση, την οποία θα αναπτύξω παρακάτω, που οπωσδήποτε έχουν ορισμένες διαφορές μεταξύ τους, δεν παύουν όμως να είναι συλλογικές μορφές οργάνωσης της κοινωνίας που οδηγούν στο σοσιαλιστικό μετασχηματισμό.

Βέβαια οι δημοτικές επιχειρήσεις, οι κοινωνικοποιημένες επιχειρήσεις, οι συνεταιριστικές επιχειρήσεις σε θεωρητικό επίπεδο μπορεί μερικοί ν' απορήσουν πως είναι δυνατό να φέρουν μια αλλαγή στις παραγωγικές σχέσεις στη χώρα μας.

Πιστεύω πως η αλλαγή στις παραγωγικές σχέσεις δε γίνεται μόνον με μία από τα πάνω αλλαγή είτε με νομοθετικά διατάγματα ή αν θέλετε περισσότερο με μία επανάσταση που στη θέση του «αφεντικού» θα βάλει το «κράτος» ή κάποιο Διοικητικό Συμβούλιο «εν ονόματι» του κράτους, ή του Λαού. Στις σημερινές μέρες πιστέω ότι η αλλαγή μπορεί ν' αρχίσει από επί μέρους τομείς της οικονομικής και της κοινωνικής οργάνωσης σε κάθε χώρα ούτως ώστε να γίνονται βήματα προς τον σοσιαλισμό. Και αυτά τα βήματα φέρνουν συγκεκριμένες μορφές οργάνωσης για την αυτοδιαχείριση, την κοινωνικοποίηση, τη δημοτική επιχείρηση και το συνεταιρισμό. Βήματα που φέρνουν τον εργαζόμενο στην εξουσία, μεταβάλλοντας τον από «αντικείμενο» σε «υποκείμενο» της οικονομικής και κοινωνικής διαδικασίας.

Αυτές οι επί μέρους αλλαγές που βλέπουμε σήμερα να βρίσκονται σε εμβρυακό στάδιο στη χώρα μας και μετά από εξαγγελίες, σήμερα αρχίζουν να συζητούνται και να μπαίνουν συγκεκριμένες προτάθειες στα σκαριά οι οποίες προβληματίζουν τον καθένα από μας τόσο για την επιτυχία τους όσο και για την αποτελεσματι-

κότητά τους αν θέλετε στο οικονομικό και στο κοινωνικό επίπεδο, πιστεύω ότι είναι και το κύριο χαρακτηριστικό, του προβληματισμού που αναπτύχθηκε σ' αυτή την ημερίδα. Πιστεύω όμως πως πέρα από τις θεωρητικές επιφυλάξεις και ενδοιασμούς λείπει η πρακτική πείρα η οποία επιβεβαιώνει ή ανατρέπει τη θεωρία. Σαν παράδειγμα φέρνω τον προβληματισμό κατά πόσο μια δημοτική επιχείρηση μπορεί να λύσει το οικονομικό πρόβλημα των Ο.Τ.Α.

Επώθηκε το πρωί ότι η δημοτική επιχείρηση δε θα λύσει το οικονομικό πρόβλημα της τοπικής αυτοδιοίκησης. Οπωσδήποτε δε θα το λύσει αν πάρουμε τους Ο.Τ.Α. στο σύνολό τους, αλλά πιστεύω ότι σε ορισμένες περιπτώσεις θα είναι ένας από τους κύριους πόρους για την οργάνωσή της.

Συγκεκριμένα, ένα εμφανιζόμενο σε μία κοινότητα μπορεί κάλλιστα να είναι και ο τροφοδότης αυτής της κοινότητας, απ' τη στιγμή που θα ρθει ένα ποσό χρημάτων σαν κέρδος αυτής της δημοτικής επιχείρησης. Και πιστεύω ότι δεν μπορούμε να πούμε ότι αυτές ή άλλες περιπτώσεις είναι αμελητέες απ' τη στιγμή που εμείς οι ίδιοι δε γνωρίζουμε σ' όλο το εύρος τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους της επαρχίας και τις αναπτυξιακές δυνατότητες. Πιστεύω πως αν είχαμε στοιχεία και αριθμούς μπροστά μας θα βλέπαμε μια αναπτυξιακή επανάσταση στο σύνολό της, που πόνο ο κάθε Ο.Τ.Α. ξεχωριστά βλέπει αυτή τη στιγμή γιατί είναι και ο γνώστης της κατάστασης.

Αυτά όσον αφορά τις δημοτικές επιχειρήσεις σαν κοινωνικοποιημένο τομέα της οικονομίας και το ρόλο που μπορεί να παίξει για την ανάπτυξη της χώρας και τη μετάβαση στο σοσιαλισμό.

Παράλληλα με τον κοινωνικοποιημένο τομέα σπουδαίο ρόλο θα παίξει και ο αυτοδιαχειριζόμενος τομέας της ελληνικής οικονομίας, το συνεταιριστικό κίνημα που μέχρι σήμερα όπως και η Τ.Α. για ιστορικούς λόγους δεν έχει αναπτυχθεί όσο θα έπρεπε. Οι δύο αυτοί θεσμοί έχουν πολεμηθεί στο παρελθόν γιατί το οικονομικο-κοινωνικό και πολιτικό κατεστημένο τους έβλεπε σαν κίνδυνο για το σύστημα εξουσίας που είχε εγκαταστήσει στην Ελλάδα. Έτσι όπως η Τ.Α. είχε περιοριστεί στο να είναι «ληξιαρχος» και «σκουπιδιάρης» της περιοχής έτσι και το συνεταιριστικό κίνημα είχε υποβαθμιστεί σε τελείως περιθωριακές μορφές οργάνωσης, κύρια πιστωτικές όσον αφορά τους αγροτικούς συνεταιρισμούς και σχεδόν καμία μορφή οργάνωσης για τους αστικούς. Μάλιστα έχει παρεξηγηθεί τόσο η έννοια συνεταιρισμός, που αντί για μονάδα αυτοδιαχείρισης εννοείται σαν μονάδα συντεχνίας. Το 1982 δημιουργήθηκε ο συνεταιρισμός Τεχνικών Έργων (ΣΥΝ.Τ.ΕΡ.) σαν πρότυπη μονάδα Συνεταιριστικής επιχείρησης με αυτοδιαχειριστικό χαρακτήρα.

Στο θέμα της συνεταιριστικής επιχείρησης θα ήθελα να αναφερθώ, σε μια εμπειρία που ξεκινήσαμε ορισμένοι συνάδελφοι μηχανικοί με άλλους οικοδόμους και που ζήσαμε για ένα χρόνο στον ΣΥΝ.Τ.ΕΡ. Και είναι το πρώτο πείραμα που έχει πραγματοποιηθεί πιστεύουμε στον ελληνικό χώρο γιατί παράλληλα έχουν γίνει κι' άλλου είδους πειράματα, όπως είναι συνεργατικές μεταξύ μηχανικών ή αν θέλετε συνεταιρισμοί μόνο προμηθευτικοί όπως υπάρχουν, των ηλεκτρολόγων, των υδραυλικών, ομοειδών επαγγελματιών, κυρίως συνεταιρισμοί οριζόντιοι. Κι' όταν λέμε «οριζόντιος συνεταιρισμός» εννοούμε συνεταιρισμός ο οποίος πιάνει έναν μόνο συγκεκριμένο κλάδο παραγωγής.

Και κατά τη γνώμη μας όπως άλλωστε το έχει δείξει και η εμπειρία ή συνεχιάζουν ή περιθωριοποιούνται γιατί πιάνουν μόνο ένα μέρος από το φάσμα των κατασκευών.

Στο Συνεταιρισμό Τεχνικών Έργων έξω από την παραπάνω αντίληψη και νοοτροπία εμείς προσπαθήσαμε να οργανώσουμε ένα κάθετο συνεταιρισμό που συμμετέχουν μέσα όλες οι ειδικότητες και να πιάνει μέσα όλο το φάσμα της παραγωγής, στην κατασκευή. Κι έτσι αυτή τη στιγμή είμαστε ένας συνεταιρισμός με 15 μέλη, με αρχιτέκτονες, με μεπτατζήδες, με χτίστες, με σοβατζήδες, με μογιατζήδες.

Αυτό το οποίο είναι το κύριο χαρακτηριστικό σημείο του συνεταιρισμού είναι ότι στο συνεταιρισμό συμμετέχουν εξίσου είτε μηχανικοί, είτε τεχνίτες, είτε εργάτες με μία μετοχή. Δεν επιτρέπεται να υπάρχει συνεταιρισμός με δύο ή τρεις μετοχές, επί πλέον δεν επιτρέπεται να έχει δουλειά έξω από το συνεταιρισμό, και μία άλλη διάταξη για την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος σ' αυτό τον τομέα είναι ότι, υποχρεωτικά από τα κέρδη του συνεταιρισμού, θα υπάρχει ένα κομμάτι το οποίο θα πάει αναγκαστικά για επενδύσεις σε άλλες συνεταιριστικές ή δημοσυνεταιριστικές επιχειρήσεις. Πράγμα το οποίο σημαίνει ότι σιγά-σιγά θα δημιουργηθεί ένα πλέγμα συνεταιρισμών το οποίο θα έχει στόχο να πιάσει όλο το κύκλωμα της κατασκευής επεκτεινόμενο και στη βιομηχανία οικοδομικών υλικών.

Άλλο χαρακτηριστικό του συνεταιρισμού είναι ότι στηρίζεται στην εργασία και όχι στο κεφάλαιο, έτσι η περιουσία του συνεταιρισμού θεωρείται κοινωνικό κεφάλαιο και σε περίπτωση διάλυσης του, ο συνεταιρισμός παίρνει μόνο τη μερίδα του ενώ το κεφάλαιο που έχει δημιουργηθεί πάει στο κράτος για συνεταιριστικούς και μόνο σκοπούς. Βέβαια ακόμη σήμερα υπάρχει το εμπόδιο του νόμου 602/1914 περί Αστικών Συνεταιρισμών που είναι απαρχαιωμένος και εμποδίζει την ανάπτυξη των συνεταιρισμών προς την κατεύθυνση που ανέφερα παραπάνω, πιστεύουμε όμως ότι η κυβέρνηση της αλλαγής θα δώσει το κατάλληλο νομικό πλέγμα για την ανάπτυξη του συνεταιριστικού κινήματος.

Αυτά πιστεύουμε ότι είναι τα κύρια ιδεολογικά χαρακτηριστικά του συνεταιρισμού μας και πάνω σ' αυτό δουλέψαμε σχεδόν ένα χρόνο. Πιστεύω ότι τα αποτελέσματα ήταν αρκετά καλά και είχαμε και συνεργασία με φορείς της τοπικής αυτοδιοίκησης προσπαθώντας μαζί με τους δήμους να καταστρώσουμε το πρόγραμμα του έργου και να δώσουμε πρώτα απ' όλα μια διαφορετική ποιότητα κατασκευής και μετά να μπορέσουμε να κεντρίσουμε το ενδιαφέρον των δήμων πάνω σ' αυτό το πράγμα που λέγεται «Συνεταιρισμός».

Βέβαια αυτή είναι μία επιχείρηση, αν θέλετε, είναι ένα πείραμα το οποίο μέχρι στιγμής, για το μέγεθός του και για τις διαστάσεις που έχει πάρει, πιστεύω ότι έχει πετύχει. Η κυριότερη δυσκολία βρίσκεται στο ότι το εργατικό δυναμικό δεν έχει ακόμη συνειδητοποιήσει την πλήρη έννοια της αυτοδιαχείρισης και τις δυνατότητες που του προσφέρει, χρειάζεται ακόμη χρόνος προς αυτή την κατεύθυνση.

Στο μέλλον όταν θα δημιουργηθούν και οι ανάλογες δημοτικές επιχειρήσεις, όταν θα υπάρξουν και άλλοι παρόμοιοι συνεταιρισμοί πιστεύω ότι θα πρέπει ν' αρχίσει πλέον να λειτουργεί ένα μεγάλο κύκλωμα δημοσυνεταιριστικό στον τομέα της κατασκευής, το οποίο σιγά-σιγά θα εξολοθρευτεί, αν θέλετε θα κάνει έναν ταξικό αγώνα ενάντια στους εργολάβους. Θα χτυπήσει την εργολαβία η οποία αυτή τη στιγμή είτε το θέλουμε είτε όχι, εργολάβος σημαίνει κατά κάποιο τρόπο μεσάζοντας. Πάνε οι εργολάβοι δίνουν τις προσφορές τους από κει και μετά δίνουν τις υπερεργολαβίες στους διάφορους τεχνίτες και ακριβώς αυτοί καρπώνονται τα διάφορα.

Ένας ταξικός αγώνας που δε γίνεται πλέον στα πλαίσια της απλής διεκδίκησης αλλά στα πλαίσια του ανταγωνισμού στην παραγωγή, ή αν θέλετε ανταγωνισμού συστημάτων παραγωγής, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι αρχίζει μια πορεία χτυπήματος αυτής της κατάστασης στο χώρο των κατασκευών που σημαίνει ότι θα μπορούν οι δήμοι να έχουν καλύτερης ποιότητας έργα και φθηνότερα.

Πιστεύω ότι, με το σημερινό προβληματισμό που μπήκε για τις δημοτικές επιχειρήσεις και με τις προεκτάσεις που δόθηκαν από όλες τις πλευρές, θ' αρχίσουν πολύ σύντομα να πραγματοποιούνται οι πρώτες δημοτικές επιχειρήσεις και να μπαίνουμε στην πορεία της ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας και της αλλαγής. Πιστεύω ότι με τη θέληση που διακρίνει και με την παρουσία που έχουν σήμερα οι δήμαρχοι εδώ πέρα θα δοθεί αυτό το άνοιγμα προς τις δημοτικές επιχειρήσεις που θ' αποτελέσει και το μέλλον της τοπικής αυτοδιοίκησης της χώρας και θα δοθεί πλέον όχι μόνο η ποσοτική αλλά και η ποιοτική ανάπτυξη, αυτή που εννοούμε για την Ελλάδα. Ευχαριστώ.

Θέμα: Η δυνατότητα να πραγματοποιηθεί ένα δημοκρατικό πρόγραμμα περιφερειακής αναπτύξεως

Εισηγητής: **Αιμ. Ζαχαρέας**, εκπρόσωπος του Κέντρου Μαρξιστικών Σπουδών

Ζαχαρέας: Αγαπητοί φίλοι, τώρα που συζητάμε έτσι εν είδει σεμιναρίου κι' επειδή ίσως για πρώτη φορά αντιμετωπίζουμε θέματα του μεταβατικού σταδίου, μου έρχεται στο νου ένας στίχος του Μαγιακόφσκι ο οποίος παραφράζοντας έναν αντίστοιχο του Εοσένιν έλεγε ότι: «Σαυτή τη ζωή δεν είναι δύσκολο να πεθάνει κανείς, να οικοδομήσει τη ζωή είναι πολύ πιο δύσκολο». Και φυσικά επειδή τώρα περνάμε σε μία φάση που η έννοια της κριτικής έχει περιορισμένη σημασία και περισσότερη σημασία έχουν οι ειδικές προτάσεις και η μεγάλη δυσκολία στην Ελλάδα είναι να κάνουμε τα πράγματα να δουλεύουν, προς την οποιαδή-

ποτε κατεύθυνση, νομίζω ότι αυτή η ευαισθησία του Μαγιακόφσκι πρέπει να μας διακρίνει και μας, ιδιαίτερα τώρα που τον τελευταίο καιρό πολύ μιλάμε για κοινωνικοποιήσεις, πολύ μιλάμε για σοσιαλισμό. Ορισμένοι θεωρούν τα προβλήματα αυτά ότι δεν έχουν καμία σημασία να συζητούνται και τα θέματα θα λυθούν μόνον όταν πάρουμε την εξουσία. Η άποψη αυτή είναι βαθύτατα μεταφυσική και ιδεαλιστική, συνεπώς είναι εσφαλμένη.

Επειδή ακριβώς τα θέματα αυτά παρουσιάζουν ενδιαφέρον και τούτο διαπιστώθηκε από τις συζητήσεις που έχουν γίνει δημόσια,